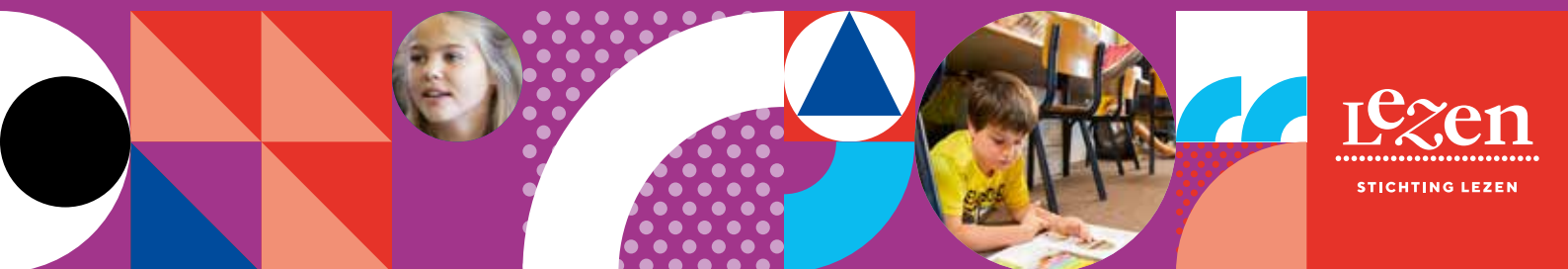

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen

Interviews met leesconsulenten

Marleen Kieft

Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen

Interviews met leesconsulenten

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020-6230566
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteur

dr. Marleen Kieft (MK Onderzoek + Advies)

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Stichting Lezen.

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam

Citeren als: Kieft, M. (2022). *Leesgesprekken voor kinderen met leesproblemen. Interviews met leesconsulenten*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2022 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoud

Voorwoord.....	1
Samenvatting.....	2
1 Inleiding	5
2 Werkwijze	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Voor het leesgesprek	10
2.3 Tijdens het leesgesprek	10
2.4 Na het leesgesprek.....	14
3 Opbrengsten.....	17
4 De werkzame elementen.....	19
5 Voorwaarden en vaardigheden	21
6 Belemmeringen en knelpunten	23
7 Inbedding in de Bibliotheek <i>op school</i>.....	25
8 De rol van de ouders	29
9 Leesgesprekken in het (v)mbo	30
10 Conclusies.....	32
11 Aanbevelingen.....	34
Bijlage Typen lezers	36

Voorwoord

Kinderen helpen het juiste boek te vinden, dat is het ultieme doel van de leesbevorderaar. Zodat ze een positieve leeservaring hebben, en daardoor op zoek willen naar een volgend boek. Leerkrachten en leesconsulenten weten dat het vinden van het juiste boek voor sommige kinderen een grote uitdaging is, zoals voor kinderen die weinig boeken kennen, lezen moeilijk vinden of weinig zin hebben in lezen. Leesgesprekken kunnen een middel zijn om juist deze kinderen te helpen het juiste boek te vinden.

Vanuit deze gedachte ontwikkelde SLO een methodiek voor leesgesprekken, die sinds 2017 ook wordt toegepast binnen de training *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem*, ontwikkeld voor het opleidingshuis van de Bibliotheek *op school*. Tientallen leesconsulenten hebben deze methodiek, gebaseerd op een open dialoog tussen kind en helpende volwassene, inmiddels toegepast. De ervaringen van deze leesconsulenten zijn zeer positief, waardoor de vraag is gerezen of en hoe het leesgesprek breder zou kunnen worden ingezet binnen de leesbevorderingsaanpak van de Bibliotheek *op school*. Voor Stichting Lezen voldoende aanleiding om een verdiepend onderzoek te initiëren naar de ervaringen met leesgesprekken binnen de Bibliotheek *op school*.

Dit onderzoeksrapport geeft de zoektocht weer naar aanknopingspunten om leesgesprekken breder in te zetten binnen de Bibliotheek *op school*. Daartoe zijn diepte-interviews gehouden met tien leesconsulenten die de training *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem* hebben gevolgd en veel praktijkervaring hebben opgedaan met het voeren van leesgesprekken. De resultaten zullen door Stichting Lezen worden gebruikt om de positie van het leesgesprek binnen de Bibliotheek *op school* nader te bepalen. Daarnaast kan dit rapport voor bibliotheken of leesconsulenten natuurlijk inspiratie zijn om weloverwogen te starten met het trainen en implementeren van leesgesprekken binnen hun samenwerking met scholen. Het leesgesprek kan immers werken als een vliegwiel binnen de leescirkel: op deze manier praten over boeken maakt de keuze van een boek mogelijk, en verhoogt de kans dat dit boek ook daadwerkelijk gelezen wordt.

Gerlien van Dalen

Directeur-bestuurder Stichting Lezen

Samenvatting

Leesgesprekken zijn gesprekken over lezen met kinderen die om verschillende redenen geen of weinig plezier beleven aan lezen. In een leesgesprek kunnen zij vertellen over interesses en leeservaringen op school en thuis, met als doel:

- a. hen te motiveren tot het lezen van en/of luisteren naar boeken;
- b. hen inzicht te geven in hun eigen leesontwikkeling.

In de afgelopen jaren zijn ongeveer 250 leesconsulenten geschoold in het voeren van leesgesprekken dankzij de scholingsmodule *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem* en de stimuleringsregeling van de KB.

Doel en werkwijze

Het doel van dit kwalitatieve onderzoek is om meer kennis over en inzicht in het voeren van leesgesprekken te krijgen met het oog op eventuele verdere implementatie van het leesgesprek binnen het programma de Bibliotheek *op school*. Om dit doel te bereiken heeft Marleen Kieft tien interviews gehouden met tien leesconsulenten die van elkaar verschillen qua aantal jaren ervaring, qua aantal leesgesprekken dat ze hebben gevoerd en qua regio en omgeving (stad/platteland). In dit onderzoek draait het voornamelijk om leesgesprekken op de basisschool, want er is nog niet veel ervaring opgedaan met leesgesprekken in het (v)mbo.

Beantwoording onderzoeksvragen

De geïnterviewde leesconsulenten zijn unaniem positief over de methodiek van het leesgesprek. Ze vinden het een zinnige en waardevolle activiteit. Alle leesconsulenten geven aan te zoeken naar inbedding en/of uitbreiding van de methodiek. Sommigen zijn daar al mee begonnen: alleen, samen met een collega of met het hele educatieteam van de bibliotheek.

De onderzoeksresultaten staan hieronder per onderzoeksvraag beschreven.

1. *Op welke wijze voeren leesconsulenten leesgesprekken?*

De geïnterviewde leesconsulenten hebben zo hun eigen manier ontwikkeld om leesgesprekken te voeren. Zo varieert het aantal gesprekken per kind en het vervolg dat aan een leesgesprek wordt gegeven. Een enkeling voert leesgesprekken in aanwezigheid van de ouders. Ondanks de verschillen is de kern van het leesgesprek hetzelfde: het aanreiken van een aantal speciaal aantrekkelijke boeken en andere materialen, gecombineerd met persoonlijke aandacht en een luisterend oor.

2. *Wat beschouwen de leesconsulenten als de opbrengsten van leesgesprekken en wat ervaren ze als belemmeringen of knelpunten?*

De geïnterviewde leesconsulenten zijn enthousiast over leesgesprekken. Ze voeren ze graag en ze vinden dat een leesgesprek vrijwel altijd helpt om kinderen (meer) plezier in lezen of meer inzicht te laten krijgen in hun eigen leesvoorkeuren. Het voeren van deze gesprekken kost wel veel tijd. Niet alleen het gesprek zelf kost tijd, maar ook de voorbereiding, het zoeken naar passende boeken en de terugkoppeling aan de leerkracht. Ongeveer de helft van de leesconsulenten heeft wel eens te maken met een negatieve houding ten aanzien van

leesgesprekken bij leerkrachten of scholen.

3. *Wat zijn volgens leesconsulenten de werkzame elementen van leesgesprekken? Zien zij daarbij verschillen tussen leerlingen (niet-lezers, nog-niet-lezers en af-en-toe-lezers)?*

De leesconsulenten hanteren bij alle kinderen vrijwel dezelfde werkwijze, of ze nu een motivatieprobleem of een gediagnosticeerd leesprobleem hebben. Het is de persoonlijke aandacht die ertoe doet.

4. *Wat zijn randvoorwaarden waaraan moet zijn voldaan om leesgesprekken goed te kunnen voeren?*

De leesconsulenten noemen vooral praktische randvoorwaarden: er moet een ruimte zijn, een goede collectie en voldoende tijd. Daarnaast moet een leesconsulent beschikken over grote repertoirekennis, goed kunnen luisteren en belangstelling hebben voor kinderen. Randvoorwaarden op schoolniveau werden minder vaak genoemd: leesgesprekken moeten bekend zijn bij het team en er moet draagvlak voor zijn, want de selectie van kinderen die ervoor in aanmerking komen verloopt via de leerkracht.

5. *Welke aanbevelingen zijn er met het oog op verdere implementatie van de methodiek leesgesprekken?*

Bij eventuele verdere implementatie van leesgesprekken binnen het programma de Bibliotheek *op school* zou Stichting Lezen op drie verschillende manieren kunnen ondersteunen.

- a. Bij het integreren van leesgesprekken in de schoolpraktijk
Veel van de geïnterviewde leesconsulenten zijn bezig met de vraag 'hoe verder na een leesgesprek?' Er is vraag naar ondersteuning hierbij, bijvoorbeeld door onderlinge uitwisseling tussen leesconsulenten van verschillende bibliotheken te organiseren en te faciliteren.
- b. Bij de inbedding in het aanbod van de Bibliotheek *op school*
Binnen het team educatie van een bibliotheek zijn vaak maar een of twee leesconsulenten geschoold in het voeren van leesgesprekken. Daardoor blijkt het in de praktijk lastig het leesgesprek structureel in het aanbod van de Bibliotheek *op school* op te nemen en dat vinden veel leesconsulenten jammer. Afgezien daarvan zijn er zeker mogelijkheden om de methodiek meer te integreren in de Bibliotheek *op school*. Het leesgesprek past heel goed binnen de bouwsteen 'activiteiten'. Ook kan de selectie van kinderen voor de leesgesprekken worden gekoppeld aan de resultaten van de Monitor de Bibliotheek *op school*.
- c. Bij de toerusting van leesconsulenten
Als de leesgesprekken meer ingebed worden in het programma de Bibliotheek *op school* zullen meer leesconsulenten kennis en vaardigheden moeten opdoen over hoe leesgesprekken te voeren. In dat geval is het opzetten van een train-de-trainer-cursus het overwegen waard of het beschikbaar stellen van materialen.

1 Inleiding

Dit rapport gaat over leesgesprekken: gesprekken over lezen met basisschoolleerlingen die om verschillende redenen geen of weinig plezier beleven aan lezen. In een leesgesprek kunnen deze kinderen vanuit eigen ervaring vertellen over interesses en leeservaringen op school en thuis, met als doel a) hen te motiveren tot het lezen van en/of luisteren naar boeken, en b) inzicht te geven in hun eigen leesontwikkeling. Sinds een jaar of vijf kunnen leesconsulenten zich bekwamen in het voeren van leesgesprekken dankzij de scholingsmodule *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem*. Het concept leesgesprekken is oorspronkelijk ontwikkeld door het SLO,¹ maar dan in een variant waarbij het gesprek wordt gevoerd door leerkrachten.

Doel van het onderzoek

Inmiddels zijn al zo'n 250 leesconsulenten geschoold in het voeren van leesgesprekken, mede dankzij de stimuleringsregeling van de KB. De ervaringen in het werkveld lijken positief; evaluaties van de stimuleringsregeling laten zien dat leesconsulenten, leerkrachten en kinderen positief oordelen over leesgesprekken. Deze positieve praktijkervaringen maken duidelijk dat het wellicht zinvol is om deze methodiek op uitgebreidere schaal in te zetten. Dit onderzoek is bedoeld om kennis over en inzicht in het voeren van leesgesprekken te verkrijgen, zodat Stichting Lezen goed onderbouwde beslissingen kan nemen over eventuele verdere implementatie van het leesgesprek binnen het programma de Bibliotheek *op school*.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen van dit kwalitatieve onderzoek zijn:

1. Op welke wijze voeren leesconsulenten leesgesprekken?
2. Wat beschouwen de leesconsulenten als de opbrengsten van leesgesprekken en wat ervaren ze als belemmeringen of knelpunten?
3. Wat zijn volgens leesconsulenten de werkzame elementen van leesgesprekken? Zien zij daarbij verschillen tussen leerlingen (niet-lezers, nog-niet-lezers en af-en-toe-lezers)? Wat werkt bij wie?
4. Wat zijn randvoorwaarden waaraan moet zijn voldaan om leesgesprekken goed te kunnen voeren?
5. Welke aanbevelingen zijn er met het oog op verdere implementatie van de methodiek leesgesprekken?

Werkwijze

Ik heb tien individuele diepte-interviews met leesconsulenten gehouden met als doel om zo veel en zo gevarieerd mogelijke informatie over leesgesprekken te verzamelen. De gesprekken vonden online plaats in de periode maart-april 2022. Vervolgens heb ik van elk gesprek een verslag gemaakt en dat ter accordering naar de geïnterviewden opgestuurd. Eventuele opmerkingen en aanvullingen heb ik verwerkt. De gesprekken heb ik gevoerd aan de hand van een semigestructureerde gespreksleidraad. Dat betekent dat een deel van de interviewvragen van tevoren vast lag en dat ik

¹ <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/nederlands/leesgesprekken/>

die vragen aan alle geïnterviewden heb gesteld. Maar er was ook ruimte om dieper in te gaan op individuele verschillen in werkwijze en in de lokale situatie van de leesconsulenten.

Deelnemers

Alle deelnemers aan dit onderzoek zijn leesconsulenten die de module *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem* hebben gevolgd in de periode 2017-2020. Zij zijn geselecteerd in overleg met de trainers van deze module. We hebben gezocht naar een zo gevarieerd mogelijke onderzoeksgroep.

De leesconsulenten verschillen:

- Qua achtergrond. Drie leesconsulenten hebben een onderwijsachtergrond, zeven een achtergrond in de bibliotheek;
- In de ervaring die ze met leesgesprekken hebben. Die loopt uiteen van in totaal een stuk of drie tot meer dan honderd;
- De regio waar ze werken;
- De omgeving van de scholen waar ze komen (stad versus platteland).

Met het oog op de leesbaarheid duid ik de geïnterviewden in dit rapport aan als 'leesconsulent', hoewel sommige geïnterviewden andere functie-aanduidingen hanteren, zoals lees- en mediacoach, projectmedewerker educatie, jeugdspecialist, et cetera.

Dankwoord

Heel hartelijk dank aan alle leesconsulenten die wilden deelnemen aan dit onderzoek!

2 Werkwijze

Dit hoofdstuk is gewijd aan het leesgesprek en de manier waarop leesconsulenten in de praktijk leesgesprekken voeren. Het gaat in de hoofdstukken 2 tot en met 8 over leesgesprekken in het primair onderwijs; in hoofdstuk 9 komen de leesgesprekken in het (v)mbo aan de orde.

2.1 Algemeen

Doel en doelgroep

Leesconsulenten noemden in de gesprekken verschillende doelen die ze beogen met het voeren van leesgesprekken. De meesten beschouwen kinderen aan het lezen krijgen – of hen een zetje in die richting geven – als het belangrijkste doel. Andere leesconsulenten zien het leesgesprek als een manier om kinderen geschikte boeken te leren vinden: “Daar zijn die leesgesprekken eigenlijk voor, om het juiste boek bij het juiste kind te krijgen. Zodat ze weer gaan lezen. Dat is het doel.”

Een andere leesconsulent beschouwde het positieve ervaringen opdoen met boeken als doel, wat van belang is bij kinderen die alleen maar negatieve associaties met boeken hebben. Eén leesconsulent noemde als doel: kinderen bewust laten worden van hun eigen leesmotivatie. In een leesgesprek leren ze bijvoorbeeld erover na te denken over waarom ze niet van lezen houden en vormen ze zich een mening over verschillende soorten boeken. Twee leesconsulenten noemden – naast een doel op het niveau van het individuele kind – ook een doel op groepsniveau, namelijk leesgesprekken gebruiken om kinderen mee te laten denken over de samenstelling van de collectie van de schoolbibliotheek.

Tabel 1

Wat beschouwen de leesconsulenten als het hoofddoel van leesgesprekken?²

	Aantal keer genoemd
Kind aan het lezen krijgen	7x
Passende boeken vinden	2x
Kinderen laten meedenken over samenstelling collectie	2x
Kinderen positieve ervaringen met boeken laten opdoen	1x
Kinderen bewust laten worden van hun eigen leesmotivatie	1x

De twee belangrijkste groepen waar alle tien leesconsulenten zich op richten zijn de niet-lezers en de nog-niet-lezers.³ Oftewel: de kinderen die niets met lezen hebben en daardoor een leesachterstand hebben opgelopen of dreigen op te lopen, en de kinderen die moeilijk tot lezen komen en niet gemotiveerd zijn om te lezen – om wat voor reden dan ook.

² Om de lezer te helpen snel een globaal overzicht te krijgen van de (sub)onderwerpen, gebruik ik in dit rapport tabellen die zijn gebaseerd op mijn analyse van de gespreksverslagen en die weergeven hoe vaak iets genoemd is in de gesprekken. Het zijn dus geen tabellen met keiharde kwantitatieve gegevens, zoals gebruikelijk in vragenlijstonderzoek. Soms gaven respondenten meerdere antwoorden op een vraag, dan telt de som op tot meer dan tien.

³ Zie voor een omschrijving van deze typen de bijlage.

“Mijn doel is dat kinderen in ieder geval tijdens het vrij lezen in de klas ook daadwerkelijk lezen. Niet gezellig vliegjes tellen, woorden tellen of iets anders. Hoe mooi is het als een kind het leuk vindt om te mogen lezen tijdens het vrij lezen in de klas.”

Drie leesconsulenten richten zich daarnaast op de groep van kinderen die wel goed kunnen lezen, maar er niet toe komen (de af-en-toe-lezer). Eén leesconsulent voert geregeld leesgesprekken met fervente lezers, kinderen die al zo veel boeken kennen dat ze niet meer weten wat ze nog moeten lezen.

“Die moet je ook in de gaten houden! Je wilt graag dat ze hun leesplezier vasthouden.”

Twee leesconsulenten noemden kinderen met wie ze juist géén leesgesprek aangaan. De ene voert geen gesprekken met kinderen met een gediagnosticeerd leesprobleem, “want zij hebben al zo veel ondersteuning en trainingen”. De ander vindt dat leesgesprekken niet bedoeld zijn voor kinderen die wel goed kunnen lezen, maar zeggen dat ze geen leuke boeken kunnen vinden. “Alle kinderen moeten dat nu eenmaal leren.”

Jaargroep

Vrijwel alle leesconsulenten voeren leesgesprekken met kinderen uit de groepen 5, 6 en 7, bij hen valt volgens hen de meeste winst te behalen.

Tabel 2

Uit welke groep komen de kinderen?

	Aantal keer genoemd
Groep 3 tot en met 8	2x
Groep 4 tot en met 8	2x
Groep 5 tot en met 8	3x
Groep 4, 5, 6	1x
Groep 6, 7	2x
Groep 5, 6, 7	1x

Aantal leesgesprekken

Vier leesconsulenten hebben tot nu toe eenmalige leesgesprekken gevoerd. Maar er zijn ook leesconsulenten die per definitie géén eenmalige gesprekken voeren, omdat ze vinden dat dat geen zin heeft:

“Anders ga je een kind zeggen dat hij van griezelboeken houdt en dus dat hij maar naar het plaatje griezelen in de schoolbibliotheek moet kijken. Dat is niet genoeg, dan gaat het kind er niets mee doen.”

Twee leesconsulenten laten het aantal gesprekken afhangen van het kind; soms lukt het om een kind al na één keer aan het lezen te krijgen en soms zijn wel zes gesprekken nodig, een beetje afhankelijk van de problematiek die er speelt en of er bijvoorbeeld veel tijd nodig is om een kind op z'n gemak te stellen. Drie leesconsulenten voeren standaard drie of meer gesprekken per kind.

Tabel 3*Het aantal leesgesprekken dat leesconsulenten voeren per kind*

	Aantal keer genoemd
Eenmalig	4x
2	1x
3 tot 6	3x
Verschilt per kind	2x

De leesconsulenten die meerdere leesgesprekken per kind voeren, hebben in het eerste gesprek het kind een of meer boeken meegegeven en stellen in de vervolggelgesprekken vragen zoals: had je inderdaad een leuk boek uitgekozen? Welk boek heb je wel gelezen en welke niet? Ze nemen dan ook een aantal nieuwe boeken mee waarvan ze vermoeden dat die bij passen bij het betreffende kind.

Eén leesconsulent bespreekt in het tweede gesprek welk stereotype uit de indeling van 'leesbevordering in de klas' bij het kind past⁴ en laat zien welke boeken daarbij passen en hoe je die kunt vinden in de bibliotheek. Ze krijgen dan twee boekenleggers mee: een voor thuis en een voor op school.

Twee leesconsulenten hebben eigen varianten van leesgesprekken ontwikkeld waar de ouders een rol in spelen en die in de lokale bibliotheek plaatsvinden. Bij die gesprekken zijn de ouders aanwezig en krijgen kind en ouders onder andere een rondleiding door de bibliotheek. Zie daarover verder hoofdstuk 8.

Individueel of groepsgewijs

Verreweg de meeste leesconsulenten voeren hun leesgesprekken bij voorkeur een-op-een; niemand is voorstander van leesgesprekken met groepjes kinderen. Ook over de reden daarvoor zijn ze het eens: kinderen gaan elkaar te veel beïnvloeden en dat is niet wenselijk. Twee leesconsulenten hebben ervaring met leesgesprekken in tweetallen. Die kunnen heel goed verlopen, mits de twee kinderen een beetje goed bij elkaar passen.

“Ik kan me het euforische gevoel herinneren dat ik achterover leunde en niet meer aan het gesprek deelnam, maar dat die beide kinderen met elkaar spraken. (...) Je kunt bijvoorbeeld vragen of het ene kind aan het andere kan vertellen waarom die een bepaald boek pakt. Het is ook leuk om ze uit te nodigen een boek voor de ander te kiezen en uit te leggen waarom (en dan daarna natuurlijk te vragen of het een goede keuze was!).”

Sommige leesconsulenten konden zich voorstellen dat een leesgesprek dat is bedoeld om input te krijgen over de samenstelling van de schoolcollectie wel goed met meerdere kinderen tegelijk gevoerd zou kunnen worden.

⁴ Zie <https://leesbevorderingindeklas.nl/tiplijsten/>

Tabel 4*Het aantal kinderen dat deelneemt aan een leesgesprek*

	Aantal keer genoemd
Individueel	10x
Tweetallen	2x
Groepje	0x

2.2 Voor het leesgesprek

Selectie en voorkennis

Alle leesconsulenten meldden dat de leerkrachten de kinderen selecteren die in aanmerking komen voor een leesgesprek. Een enkele keer draagt ook de intern begeleider een leerling aan. De meeste leesconsulenten vinden het fijn om ten minste iets over een kind te weten voordat hij of zij langskomt, voornamelijk omdat dat handig is met het oog op het uitkiezen van de materialen op de tafel. Twee leesconsulenten willen zo blanco mogelijk het gesprek ingaan en vragen van tevoren geen informatie aan de leerkracht (maar achteraf soms wel, om te toetsen of hun beeld klopt). De leesconsulenten die voorafgaand aan een leesgesprek al wél het een en ander aan achtergrondinformatie hebben meegekregen, zeggen daarbij dat ze dat niet aan het kind laten merken om te voorkomen dat ze het gesprek daarmee beïnvloeden.

“Ik wil me een beeld kunnen vormen van een kind, zonder dat een ander al van alles in mijn brein heeft gestopt.”

Enkele keren is genoemd dat het andersom wel van belang is dat kinderen goed weten waarvoor ze bij de leesconsulent mogen komen, “anders is het te spannend voor ze”. Niet alle leerkrachten denken er uit zichzelf aan om leerlingen op een goede manier voor te bereiden op een leesgesprek.

Tabel 5*Gewenste achtergrondinformatie over de leerlingen*

	Aantal keer genoemd
Niets, blanco	2x
AVI-niveau	5x
Het probleem dat speelt	4x
Hobby's	2x
Bijzonderheden in de omgang	2x

2.3 Tijdens het leesgesprek

Introductie

De geïnterviewde leesconsulenten hebben allemaal zo hun eigen manier om een gesprek te beginnen. Ze vragen bijvoorbeeld of het kind weet waarom hij of zij mee mocht komen. Ook een mooie binnenkomer is het kind vragen mee te helpen bij het maken van keuzes rond de inkoop van boeken voor de schoolbibliotheek.

“De kinderen weten allemaal dat ik de boeken inkoop voor de schoolbibliotheek. Bij de start van het gesprek vraag ik daarom meestal aan leerlingen of ze me willen helpen bij het inkopen van boeken voor kinderen die niet van lezen houden. Dan zeg ik: “Wil je me adviseren over wat ik moet kopen voor kinderen die lezen geen klap aan vinden of die lezen heel moeilijk vinden? Ligt hier op tafel iets wat leuk zou zijn voor een kind dat lezen niet leuk vindt?”

Tabel 6

Openingsvragen

	Aantal keer genoemd
Wil je me helpen?	4x
Weet je waarom we hier zo zitten?	3x
Geen vaste introductie	4x

Materialen bij het leesgesprek

Negen van de tien leesconsulenten nemen een flinke verzameling van verschillende soorten leesboeken, informatieve boeken, gedichtenbundels, tijdschriften en een tablet voor Yoleo/luisterboeken mee naar het gesprek en leggen die verspreid op de tafel neer. Twee van hen leggen er ook teksten voor volwassenen bij, zoals een reisgids of vakliteratuur. Veel variatie is daarbij belangrijk, want “je weet van tevoren nooit wat een kind zal triggeren.”

Eén leesconsulent werkte voorheen ook op de hiervoor beschreven manier, maar is langzamerhand afgestapt van die werkwijze. Zij neemt nu een stapeltje van ongeveer tien tot vijftien boeken mee en daar presenteert ze er vijf van, die ze ter plekke uitkiest op basis van het gesprek. Ze vertelde waarom ze dat zo doet: “Ik kan tijdens het gesprek goed voor mezelf op een rijtje zetten waar dat kind staat en waar dat kind het meest bij geholpen is. Dan probeer ik direct die materialen aan te bieden. Als je heel veel boeken aanbiedt, is dat misschien een beetje afleidend.”

De boeken op tafel vormen de opmaat voor het gesprek. De helft van de leesconsulenten laat de materialen indelen en verdelen in drie stapels (‘leuk’, ‘twijfel’ of ‘niet leuk’). Dat bevalt hen goed. “Het is een gouden zet. Ik heb nog nooit meegemaakt dat ik een stapel met alleen maar ‘niet leuk’ had.” De andere helft van de geïnterviewden stelt een vraag zoals ‘Zit er iets bij waar je verder naar zou willen kijken?’ Ze letten goed op waar de aandacht van een kind naar uitgaat en beginnen daarover een gesprek.

“Observeren is heel belangrijk. Gewoon even je mond houden en een kind naar de boeken laten kijken. Daar moet je echt de tijd voor nemen. Je ziet veel aan hoe kinderen met die boeken omgaan. Soms zie je bijvoorbeeld dat een kind naar de voorkant kijkt en dan gelijk de achterflap gaat lezen, dan zie je dat diegene dat heel goed doet. Dan weet je al heel veel.”

Tabel 7

Gesprek op gang brengen

	Aantal keer genoemd
Stapels maken	5x
Observeren en vragen	5x

Naast de boeken en andere materialen die op de tafel liggen, gebruiken sommige leesconsulenten nog andere materialen als hulpmiddel.

Zo werden genoemd:

- Smileys, die de indeling 'leuk', 'twijfel', 'niet leuk' illustreren;
- Een leesthermometer waarop kinderen met een knijper kunnen aangeven welke uitspraak het beste bij hen past: 'ik kan niet meer stoppen met lezen', 'ik hou van lezen', 'lezen is best wel leuk', 'ik hou niet van lezen', 'ik ga niet lezen';
- De waaier van www.leesbevorderingindeklas.nl;
"Ook leerkrachten reageren vaak heel positief op de waaier, want ze hebben zelf vaak niet zo veel boekenkennis. Dan is de waaier een handig hulpmiddel, dat ze kunnen blijven gebruiken."
- Iets om mee te geven aan het eind van een gesprek: boekenleggers of flyers.

Lengte

De meeste leesconsulenten houden leesgesprekken van ongeveer een half uur; soms wat langer, soms wat korter. Twee leesconsulenten geven aan dat de lengte van het gesprek heel wisselend is. Zij laten de lengte bepalen door hoe het gesprek verloopt, soms kost het bijvoorbeeld veel tijd om hem of haar gerust te stellen.

"De lengte van een gesprek is heel wisselend. Ik laat het duren zolang het duurt."

Tabel 8

De gemiddelde lengte van een leesgesprek

	Aantal keer genoemd
15-30 minuten	2x
30 minuten	6x
45 minuten	2x

Aanpassen werkwijze aan kind

In alle interviews kregen de leesconsulenten de vraag of ze hun werkwijze aanpassen aan wie ze voor zich hebben (niet-lezer, nog-niet lezer, af-en-toe-lezer, et cetera). Hun antwoorden waren opvallend eensgezind: nee, ze bedenken niet van tevoren al of ze hun werkwijze moeten aanpassen, ze willen er open aan beginnen. Tijdens het gesprek passen ze zich als vanzelf aan, aan het kind dat voor hen zit.

"Ik wil niet van tevoren al denken: dit werkt bij dit kind. Ik wil open staan, want ik word ook nog steeds verrast door wat kinderen uitkiezen. Ieder gesprek verloopt anders."

Een andere leesconsulent geeft een voorbeeld om te illustreren hoe belangrijk het is om een gesprek open in te gaan, zonder vooropgezet plan.

"Ik sprak een jongen met leesproblemen uit groep 6/7. Tijdens het leesgesprek bleek dat hij niet graag luisterboeken beluistert, maar het liefst zelf A-boeken leest. Dat kon hij zelf ook heel goed uitleggen: hij wilde graag diep lezen qua leesbeleving en er zelf dingen bij kunnen bedenken. Ik denk dat dat er nooit was uitgekomen als ik van tevoren had bedacht: die moet ik aan de Yoleo krijgen."

Op één punt maken leesconsulenten wel onderscheid tussen kinderen: kinderen met een leesstoornis laten ze wat eerder en/of nadrukkelijker kennismaken met luisterboeken of hybride boeken. Bij deze kinderen ligt de nadruk in het gesprek dus wat meer op het ontdekken van geschikte materialen dan in de gesprekken met kinderen met een motivatieprobleem.

Het vervolg

Uit de interviews blijkt dat alle leesconsulenten het belangrijk vinden om het voeren van leesgesprekken niet als een incidentele en eenmalige activiteit te zien. Vier leesconsulenten zeiden actief op zoek te zijn of op zoek te willen gaan naar een mogelijke vorm van vervolggesperkken. Twee leesconsulenten hebben al eigen manieren gevonden om contact met de betreffende kinderen te houden. Zij houden wekelijks adviesmomenten in de schoolbibliotheek: vaste uren waarop ze in de schoolbibliotheek zijn om leerlingen te adviseren bij het uitkiezen van een nieuw boek. De leerkrachten weten dat ook en kunnen hun leerlingen naar zo'n adviesmoment sturen als dat nodig is.

“Ook na een leesgesprek weet de leerkracht dat een bepaald kind voortaan doorgaat naar dat adviesmoment. Zodat elke keer als kinderen een boek nodig hebben, ze ook daadwerkelijk geholpen worden. Sommige kinderen zie ik daardoor wekelijks, hun smaken ga ik echt herkennen.”

Tabel 9

Het vervolg op de leesgesprekken

	Aantal keer genoemd
Wens voor of op zoek naar vervolg	6x
Combinatie met leesbevorderingsactiviteiten in de klas	2x
Aanvullend leesgesprek licht	2x

De helft van de geïnterviewde leesconsulenten voert de leesgesprekken op hun eigen scholen, waar de kinderen hen kennen. Dat vinden ze belangrijk, want daardoor lukt het om met de kinderen in contact te blijven. Ze blijven de kinderen bijvoorbeeld zien in de schoolbibliotheek of bij leesbevorderingsactiviteiten in de klas.

“Het is belangrijk dat je ze blijft zien. Als je ze één boek geeft tijdens het leesgesprek, werkt dat niet. Ik kan wel een doorleeslijstje geven, maar als de ouders nooit in een bibliotheek komen en de leerkrachten niet gemotiveerd worden, komt zo'n kind niet aan haar boeken. Ik kom elke maand op mijn scholen en dan neem ik soms een boek mee, waarvan ik denk dat dat echt zal passen bij een bepaald kind. Wat ik ook wel eens stiekem doe, is dat als ik boekpromotie in een klas doe en ik zie dat de leerling met wie ik een leesgesprek heb gevoerd dat boek graag wil lezen, dat diegene hem krijgt. Dan verloot ik het boek in de klas en raadt diegene toevallig net het goede nummer.”

Boek mee

Twee leesconsulenten vertelden dat ze aan het eind van een leesgesprek altijd een boek meegeven aan het kind; de anderen doen dat niet per definitie, maar geven die mogelijkheid.

“Vaak willen kinderen dat wel. Als ik ze dan terugbreng naar de klas, komen ze helemaal trots bij hun eigen juf. Ze hebben een boek en zijn enthousiast.”

Een manier om een boek extra aantrekkelijk te maken is een nieuw boek meegeven dat nog niet in de schoolbibliotheek staat en daardoor iets bijzonders heeft.

“Ik zeg ook vaak tegen kinderen dat ik een gloednieuw boek heb en zelf nog geen tijd heb gehad om het te lezen. Dan vraag ik of dat kind het misschien wil proberen en mij daarna wil laten weten of het echt iets voor de schoolbibliotheek is. Dat mag diegene dan bepalen en dan moeten ze mij ook laten weten voor welke groep dat die denkt dat dat boek is. Dan vinden ze dat heel cool, dat zij dat mogen bepalen. Dat werkt! Dan komen ze de week erna om te vragen of ik nog een boek heb wat ze mogen proberen. Dat zijn trucjes die je leert om kinderen een beetje te helpen. Je merkt al snel dat bij het ene kind iets anders past dan bij het andere kind.”

2.4 Na het leesgesprek

Terugkoppeling

Tijdens of na het gesprek maken de leesconsulenten aantekeningen van wat besproken is met een kind. Na afloop krijgt de leerkracht persoonlijk of via e-mail een verslagje, eventueel aangevuld met enkele tips. Sommigen betrekken het kind nadrukkelijk bij wat ze opschrijven: aan het eind van het gesprek vatten ze samen of lezen ze voor aan het kind wat er op papier staat.

“Ik zeg altijd dat ik aan het eind van het gesprek alles wat ik heb opgeschreven zal voorlezen. Dan kan het kind zeggen of het klopt wat ik heb opgeschreven. Dat vinden ze heel fijn.”

Eén leesconsulent leest aan het eind van elk leesgesprek voor wat ze heeft opgeschreven en bij elk vervolgesprek lezen kind en zij alles wat eerder is opgeschreven weer even samen door. Dat geeft kinderen inzicht, merkt ze, het fungeert als een moment van reflectie.

Communicatie met de leerkracht

Soms is informeren alleen niet genoeg en zijn er zaken die de leesconsulent met de leerkracht wil bespreken. Dan blijkt uit een leesgesprek bijvoorbeeld dat een leerkracht vaak boeken voorleest waar de kinderen moeite mee hebben. Of er is overleg nodig omdat een leerkracht niet wil dat kinderen naar luisterboeken luisteren of informatieve boeken lezen bij het vrij lezen. Of de leerkracht wordt ingeschakeld bij het creëren van succeservaringen.

“Een jongetje dat heel slecht las had ik een moppenboekje meegegeven. We spraken af dat hij elke dag een mopje zou lezen, net zo vaak totdat dat helemaal vloeiend ging. Het leek mij heel leuk als hij dat dan elke dag in de klas ging voorlezen, dat hij als het ware de moppentapper van de klas zou worden. Ik heb toen met de juf afgesproken dat hij elke dag voor de pauze een mop mocht vertellen. In zo’n geval heb ik dus even met de juf contact, zodat zij dat ook een beetje leuk oppakt. (...) Als zo’n kind voor de klas staat en zijn best doet

om het mopje foutloos voor te lezen en helemaal blij is dat hij nu ook eens voor de klas staat en iets goed kan, is dat een prachtige succeservaring.”

3 Opbrengsten

Alle leesconsulenten waren positief over de opbrengsten van leesgesprekken en noemden in de gesprekken de verschillende opbrengsten die zij uit eigen ervaring zien bij de kinderen, bij de leerkrachten en bij zichzelf.

Voor kinderen

Allereerst: wat zijn de opbrengsten die de leesconsulenten zien bij de kinderen met wie ze spreken? In de interviews noemde de ene helft van de geïnterviewden als belangrijkste opbrengst dat leesgesprekken ervoor zorgen dat kinderen gaan lezen. De andere helft benoemde leesplezier als de voornaamste opbrengst van leesgesprekken. Daarnaast zien een aantal leesconsulenten dat kinderen in een leesgesprek tot allerlei inzichten over lezen komen, bijvoorbeeld inzicht in wat ze leuke boeken vinden, dat naar een luisterboek luisteren ook een vorm van lezen is of in het soort boeken dat bij hen past qua lezen. Bovendien leren ze reflecteren op wat ze vinden van lezen in het algemeen, meer dan 'saai' of 'stom'. Tot slot noemde een leesconsulent dat kinderen door de leesgesprekken de weg beter leren kennen in de schoolbibliotheek.

Tabel 10

Opbrengsten van leesgesprekken voor kinderen

	Aantal keer genoemd
Kinderen gaan lezen	5x
Kinderen krijgen plezier in lezen	5x
Kinderen verwerven inzicht	3x
Kinderen hebben een positieve ervaring met boeken	2x
Kinderen leren de weg in de bibliotheek beter kennen	1x

“Voor sommige kinderen is een leesgesprek de eerste positieve boekervaring in hun leven. Ze hebben thuis geen boeken, ze hebben geen bibliotheekabonnement en ze hebben op school alleen maar negatieve ervaringen met lezen gehad. Dan is het al heel belangrijk, groots, dat een kind weggaat zonder bozig te zijn over die boeken, maar het een leuk gesprek vond.”

De leesconsulenten zien unaniem niet of nauwelijks verschil in opbrengsten tussen verschillende typen kinderen (zie bijlage). De teneur is: leesgesprekken kunnen werken bij alle kinderen. Bij de een gaat het sneller dan bij de ander, soms lukt het wel eens niet of maar voor een korte tijd, maar in principe kan het bij alle kinderen werken.

“Ik ben ervan overtuigd dat leesgesprekken voor alle typen kinderen kunnen werken: de dyslectici, de kinderen die wel kunnen lezen, maar er niet van houden en ook de kinderen die dol zijn op lezen.”

Voor leerkrachten

Enkele leesconsulenten signaleerden dat leesgesprekken ook iets opleveren voor de leerkrachten. Zij zien als opbrengst van een leesgesprek dat leerkrachten meer inzicht krijgen in hoe ze kinderen kunnen motiveren tot lezen, bijvoorbeeld door een luisterboek of door informatieve boeken aan te

bieden. Ook leren leerkrachten dankzij leesgesprekken meer actuele titels kennen die kinderen leuk vinden.

Tabel 11

Opbrengsten van leesgesprekken voor leerkrachten of school

	Aantal keer genoemd
Inzicht dat sommige kinderen net wat anders nodig hebben dan anderen	2x
Inzicht in wat kinderen leuk vinden	1x

“Eén jongen is me echt bijgebleven. Hij zat al in groep 8 en had dus al een hele leescarrière in het primair onderwijs achter de rug. Die juf zei: ‘Hij is intelligent genoeg, maar ik krijg hem niet aan het lezen en daar gaat hij op vastlopen in het voortgezet onderwijs.’ Toen heb ik een leesgesprek met hem ingepland en aan de juf gevraagd of ze erbij wilde komen zitten. Wat denk je: ze zat met open mond te luisteren! De jongen wist namelijk precies te vertellen waarom hij niet aan het lezen kwam en welke boeken hij niet leuk vond.

Het was eigenlijk heel simpel: hij vond boeken met getekende voorkanten, zoals de *Boomhut*-serie en *Het leven van een Loser*, heel erg kinderachtig. Hij kon het zo goed uitleggen en erover praten, dat we op dat moment hebben gezegd: we gaan de schoolbibliotheek aanvullen met boeken die hij heel leuk vindt: stevige informatieve boeken. Zijn juf zei: ‘Had ik dit maar geweten aan het begin van het jaar...’ Het was echt heel bijzonder, met name ook de verandering in de houding van de juf, die in één keer doorhad dat het alleen al helpt als je de tijd neemt voor een kind. Het was maar twintig minuten en er ging een wereld voor haar open.”

Voor de leesconsulenten zelf

Uit de interviews blijkt allereerst dat de leesconsulenten veel plezier hebben in het voeren van leesgesprekken: ze vertelden er met aanstekelijk plezier en enthousiasme over. Sommigen benoemden dat ook expliciet, door uitspraken zoals “het voeren van leesgesprekken is echt een cadeautje, het is zo leuk om te doen” of “het leukste onderdeel van mijn werk”. Kortom: leesgesprekken vergroten bij deze leesconsulenten het plezier dat ze hebben in hun werk. Daarnaast noemden twee leesconsulenten dat ze altijd weer wat nieuws leren in zo’n gesprek, omdat het steeds verrassend is wat het oplevert. Eén leesconsulent meldde dat ze door het zoeken van boeken voor een kind altijd weer nieuwe titels leert kennen en een ander vertelde dat de leesgesprekken haar helpen te ontdekken op welke punten de kinderen kennis missen over hoe de bibliotheek werkt.

Tabel 12

Opbrengsten van leesgesprekken voor leesconsulenten

	Aantal keren genoemd
Het is steeds verrassend, je leert altijd wat nieuws	2x
Door te zoeken voor een bepaald kind leer je weer nieuwe titels kennen	1x
Leesconsulent ontdekt waar ontbrekende kennis over bibliotheek zit	1x

4 De werkzame elementen

Wat zijn nu precies de werkzame elementen die maken dat het voeren van leesgesprekken leidt tot de opbrengsten die in het vorige hoofdstuk staan beschreven? Zeven van de tien leesconsulenten noemden de persoonlijke aandacht voor het kind hét cruciale element van een leesgesprek. Een individueel gesprek heeft bovendien als meerwaarde dat de ‘peer pressure’ ontbreekt: kinderen durven daardoor meer te zeggen dan in een groep. Daarbij maakt het niet uit of een kind een gediagnosticeerd leesprobleem heeft, een veellezer is of een motivatieprobleem heeft: ieder kind is gebaat bij de persoonlijke aandacht van iemand die oprecht geïnteresseerd is. Daarnaast noemden vier leesconsulenten dat het er volgens hen om draait dat een kind de leesconsulent vertrouwt en zich serieus genomen voelt. Ook belangrijk: kinderen kunnen en mogen alles zeggen tijdens een leesgesprek, bijvoorbeeld dat ze niet van lezen houden of een boek niet om door te komen vonden. Er is geen ‘goed’ of ‘fout’ tijdens een leesgesprek.

Het feit dat een leesgesprek wordt gevoerd door de leesconsulent, die niets te maken heeft met prestaties en rapportcijfers, werd ook meerdere keren genoemd als werkzaam element:

“Het werkt heel goed dat het leesgesprek wordt gevoerd door iemand die geen cijfers geeft, alleen leuke boeken.”

Sommigen vinden om die reden een leerkracht niet de geschikte persoon om leesgesprekken te voeren.

Een leesgesprek biedt de mogelijkheid om een beperkt aantal boeken onder de aandacht te brengen. Dat is voor sommige kinderen echt een voordeel, voor hen is het aanbod in een schoolbibliotheek gewoon te groot. Een leesconsulent raadt daarom leerkrachten soms aan om ook in de klas een beperkt aantal boeken neer te zetten, speciaal om het voor deze leerlingen overzichtelijk te houden. Tot slot benadrukte één leesconsulent dat het werkzame element wat haar betreft zit in het vervolg op het leesgesprek. Ze blijft de kinderen met wie ze een leesgesprek heeft gevoerd op de wekelijkse adviesmomenten in de schoolbibliotheek zien; kinderen komen haar dan vertellen wat ze van een boek vonden en zo houden ze contact.

“Als ik boeken ga bestellen en ik zie een bepaald nieuw boek, dan heb ik daar gelijk een kind bij in mijn hoofd. Dan vertel ik hem of haar dat er een nieuw boek is en vraag ik of ze het willen uitproberen. Dat werkt echt.”

Tabel 13

Werkzame elementen

	Aantal keer genoemd
Persoonlijke aandacht, een luisterend oor	7x
Kind serieus nemen, vertrouwen opbouwen	4x
Vrije keuze: je mag alles zeggen en alles is goed	3x
In alle rust een beperkt aantal boeken aangereikt krijgen	3x
Leesconsulent is een buitenstaander	3x
Blijvend contact rond boeken	1x

“Ik heb een soort evaluatiegesprekjes gedaan en toen gaven de kinderen aan dat ze het fijn vonden dat ze even de tijd hadden om rustig te kijken. Ze moeten op school heel snel een boek zoeken, anders worden ze alweer opgehaald omdat de les begint. In het begin merkte ik ook bij sommige kinderen dat ze bij de start van een leesgesprek helemaal niet goed keken naar de boeken op tafel. Dan keken ze alleen naar de voorkant en hadden ze helemaal niet door dat het een Engels boek was bijvoorbeeld. Dan zei ik: kijk nou eens even rustig en lees een stukje. Ik denk dat dat heel waardevol is aan een leesgesprek.”

5 Voorwaarden en vaardigheden

Wat hebben leesconsulenten nodig om een goed leesgesprek te kunnen voeren? Allereerst een aparte ruimte, waar ze ongestoord met een kind kunnen praten. Eén van hen legde uit: “Juist kinderen die lezen lastig vinden, hebben vaak ook een concentratieprobleem. Als ze afgeleid worden door iemand die voorbij loopt, zit je al niet meer in het gesprek.” Ook voldoende tijd is van belang, want leesgesprekken zijn tijdsintensief (zie ook hoofdstuk 6). Drie leesconsulenten noemden expliciet als voorwaarde dat er meerdere gesprekken per kind noodzakelijk zijn om het voeren van leesgesprekken zinvol te laten zijn.

Een “goede, frisse, up-to-date” collectie is belangrijk, want een leesgesprek werkt alleen als een kind aansprekende, leuke boeken aangereikt krijgt. Enkele leesconsulenten merkten op dat de Bibliotheek *op school* sowieso stevig moet staan als je met leesgesprekken begint op een school. Je begint er niet mee als de collectie nog niet op orde is en de leerkrachten de leesconsulent nog niet goed weten te vinden. Ook voor de kinderen is van belang dat ze je kennen, vonden ze, want een leesgesprek met een onbekende voeren, werkt minder goed. De kracht zit ‘m er juist in dat de kinderen weten wie je bent en dat het ‘een feestje’ is als ze met de leesconsulent mee mogen voor een leesgesprek.

Twee leesconsulenten benadrukten expliciet dat de medewerking van de leerkrachten noodzakelijk is, want zij moeten immers de kinderen aandragen van wie zij denken dat ze baat hebben bij een leesgesprek. Er moet draagvlak zijn bij het team; de leerkrachten moeten het belang van leesgesprekken inzien en de monitor van de Bibliotheek *op school* kan daarbij helpen, vertelde een van hen.

“Bij de presentatie van de monitorresultaten aan het team blijkt soms bijvoorbeeld dat groep 7 lezen helemaal niet leuk vindt. Of dat er in groep 5 een paar kinderen zitten die niet van lezen houden. Vaak weten de leerkrachten precies welke leerlingen dat zijn. Dan vraag ik wat ze met die ongemotiveerde kinderen doen. Dat weten ze dan niet. Op zulke momenten zeg ik: ik kan daarbij helpen door leesgesprekken te voeren. Vaak vinden ze het fijn als ik dat wil doen.”

Tot slot: de leesconsulent moet natuurlijk over de nodige kennis en vaardigheden beschikken. Collectiekennis is onontbeerlijk. Veel leesconsulenten vertelden zelf heel veel kinderboeken te lezen. Collega’s kunnen elkaar daarbij helpen. Zo vertelde een leesconsulent dat ze in een Excel-bestand noteert welke boeken geschikt zijn voor welk type kind en wat geschikte voorleesfragmenten zijn. Collega-leesconsulenten kunnen dat boekenbestand ook bekijken.

Als benodigde vaardigheden werden verder genoemd:

- Oprecht belangstellend en jezelf zijn;
- Een gesprek kunnen leiden, zonder sturend te zijn;
- Goed kunnen luisteren, ook tussen de regels door;
- Vertrouwen wekken en beloftes nakomen, bijvoorbeeld als je belooft een bepaald boek voor een kind mee te nemen;
- Goed met kinderen kunnen werken en ze serieus nemen;

- Open staan.

“Je moet al je eigen vooroordelen en aannames parkeren. Ik zie wel eens bij collega’s dat ze dingen gaan invullen, maar je weet het echt niet van tevoren, je moet ernaar vragen bij het kind. Je kunt wel iets constateren en dan vragen of het klopt. Het kan gebeuren dat een kind allemaal spannende boeken heeft uitgekozen en ogenschijnlijk van spannende boeken lijkt te houden. Maar de selectie kan hebben plaatsgevonden op basis van heel andere criteria, bijvoorbeeld de plaatjes in de boeken.”

Tabel 14

Wat heeft een leesconsulent nodig om een leesgesprek te voeren?

	Aantal keer genoemd
Aparte ruimte	6x
Bepaalde vaardigheden	6x
Goede collectie	4X
Meerdere leesgesprekken per kind	3x
Voldoende tijd	3x
Collectiekennis	3x
Bekend gezicht op school	2x
Draagvlak bij het team	2x
De Bibliotheek <i>op school</i> moet stevig staan	2x

6 Belemmeringen en knelpunten

Het voeren van leesgesprekken is niet altijd makkelijk. Leesconsulenten worden in de praktijk van alledag soms ook met belemmeringen en knelpunten geconfronteerd.

Leesgesprekken voeren kost veel tijd. Dat is het knelpunt dat het meest genoemd werd door de leesconsulenten. Niet alleen het gesprek zelf kost tijd, maar ook de voorbereiding en het verzamelen van boekentips. Dit gecombineerd met de waan van de dag en het personeelstekort binnen de bibliotheek, maakt dat het aantal leesgesprekken dat gevoerd kan worden beperkt is. Daarnaast vinden sommigen het voeren van zo'n gesprek erg intensief; een leesconsulent vertelde er daarom nooit meer dan vijf per dag te voeren.

Enkele leesconsulenten noemden bepaalde typen kinderen waar ze het soms lastig vinden om leesgesprekken mee te voeren, bijvoorbeeld een leerling die alles al gelezen heeft, of juist leerlingen met ernstige dyslexie. Eén leesconsulent ervaart het vinden van een rustige plek op haar scholen als een knelpunt.

De houding van de school is ook van belang. Een leesconsulent maakte mee dat leesgesprekken te duur werden gevonden door schooldirecteuren en dat ze daarom slechts eenmalige leesgesprekken wilden faciliteren. Sommige leesconsulenten hebben te maken met scholen die niet bereid zijn leesgesprekken aan leerlingen van groep 8 aan te bieden, omdat "ze al bijna van school gaan en het dan niet meer de moeite is". Dat is jammer, want leerlingen kunnen er daarna ook nog veel aan hebben.

De houding van individuele leerkrachten kan ook belemmerend werken. Soms zien zij het belang van leesgesprekken niet in, bijvoorbeeld omdat ze zelf niet van lezen houden. Soms zijn leerkrachten sterk gericht op het behalen van leerdoelen en op technisch lezen, dan is het lastig om de waarde van een leesgesprek goed over te brengen.

"Als een kind niet op het passende AVI-niveau leest, dan krijgt het rijtjes woorden mee naar huis om te oefenen. Het is soms wel lastig om bij een leerkracht dan te beginnen over een leesgesprek en het belang daarvan."

Er zijn ook leerkrachten die negatief staan ten opzichte van luisterboeken en Yoleo. Dat kan het effect van een leesgesprek behoorlijk tenietdoen. Over luisterboeken en Yoleo gesproken: voor sommige ouders is het behoorlijk ingewikkeld om het technisch voor elkaar te krijgen een account aan te maken die toegang geeft tot luisterboeken en hybride lezen.

Tot slot meldden twee leesconsulenten het te betreuren dat ze na een leesgesprek zelden of nooit horen hoe het na een leesgesprek verder gaat met een leerling.

"Ik zou het mooi vinden als je nog eens iets terug hoort over een kind na een leesgesprek. Misschien is het een idee als een leesconsulent voor de kerst-, mei- en zomervakantie een paar boeken aandraagt voor kinderen die niet van lezen houden. Dan vraagt de leesconsulent aan deze kinderen welk boek ze zouden willen lezen in de vakantie. Ze voeren

dan een soort minileesgesprek. Niet al te moeilijk, gewoon simpel. Na de vakantie kan de leerkracht kort terugblikken met deze kinderen: heb je het gelezen en wat vond je ervan? De leesconsulent kan dat dan later via de leerkracht terughoren.”

Tabel 15

Belemmeringen en knelpunten in de praktijk

	Aantal keer genoemd
Tijd, arbeidsintensief	5x
Houding van individuele leerkrachten	3x
Techniek bij luisterboeken en Yoleo voor ouders	2x
Houding school	2x
Bepaalde typen leerlingen	2x
Wens om op de hoogte te blijven	2x
Aparte ruimte vinden	1x

7 Inbedding in de Bibliotheek op school

Uit de interviews blijkt dat leesgesprekken over het algemeen – op een enkele uitzondering na – nog niet stevig geborgd zijn in het aanbod van de Bibliotheek op school.

Afhankelijkheid van projecten

Drie leesconsulenten gaven aan dat leesgesprekken alleen gevoerd worden op scholen die meedoen aan kortdurende projecten of trajecten dankzij tijdelijke subsidies, zoals NPO-gelden of de stimuleringsregeling *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem*. Leesgesprekken maken onderdeel uit van zo'n traject, naast allerlei andere activiteiten, zoals het saneren van de collectie, een ouderavond organiseren, et cetera.

“Ik ervaar de tijdelijkheid, de afhankelijkheid van subsidies echt als een probleem. Binnen het standaardaanbod de Bibliotheek op school-uren is onvoldoende ruimte voor het voeren van leesgesprekken. Gemeentes zeggen al snel dat subsidiegeld bedoeld is voor scholen en niet voor de bibliotheek.”

Incidenteel versus structureel

Drie leesconsulenten vertelden dat leesgesprekken binnen hun bibliotheek nog niet goed ingebed zijn, omdat ze op incidentele basis gevoerd worden. Dat kan komen doordat scholen niet altijd zo genegen zijn om voor leesgesprekken te kiezen, omdat zij een beperkt aantal uren afnemen en dus keuzes moeten maken. Hun voorkeur gaat dan vaak uit naar het samenstellen van (wissel)collecties die passen bij het themaonderwijs, of ze kiezen liever voor het belang van de hele groep dan voor het belang van een individuele leerling. Twee leesconsulenten veronderstellen dat de methodiek nog niet bekend genoeg is, niet bij de bibliotheek en ook niet bij de scholen. Eigenlijk is een pr-campagne nodig om daar wat aan te doen.

Twee leesconsulenten brachten ter sprake dat zij de enige of een van de weinigen zijn die binnen hun bibliotheek de module *Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem* gevolgd hebben en dus leesgesprekken kunnen voeren. Dat heeft tot gevolg dat de leesgesprekken niet in het standaard de Bibliotheek op school-aanbod opgenomen kunnen worden, omdat leesconsulenten alleen op hun eigen scholen de gesprekken voeren. De oplossing is dan: meer leesconsulenten moeten de module volgen (of op een andere manier leren hoe leesgesprekken te voeren), of een bibliotheek moet ervoor kiezen dat leesconsulenten ook op voor hen nieuwe scholen de gesprekken voeren. Ze zijn dan geen 'bekend gezicht' voor de kinderen. Over de vraag of dat werkbaar en zinvol is, zijn de meningen verdeeld (zie hoofdstuk 5).

“Leesgesprekken zijn bij ons nog niet heel erg georganiseerd. Het gaat een beetje toevallig, als ik bijvoorbeeld van een collega hoor dat die een kind tegenkwam in de schoolbieb waar ik eens een leesgesprek mee aan zou moeten gaan. Het is bij ons nog niet geborgd, maar vooral incidenteel.”

Eén leesconsulent vertelde “in de luxepositie te verkeren” dat zij voor elk van haar scholen zeven uren per week ter beschikking heeft; zij heeft voldoende tijd en ruimte om op structurele basis leesgesprekken te voeren op haar scholen.

Totaalaanpak

Drie leesconsulenten (van twee verschillende bibliotheken) zijn al wat verder op weg naar het integreren van leesgesprekken in het aanbod van de Bibliotheek *op school*. Eén van hen vertelde dat de aanleiding was dat ze al langere tijd een ontevreden gevoel had over de vraag ‘hoe verder na een leesgesprek?’ Zij heeft daarom het afgelopen schooljaar een totaalaanpak ontwikkeld en uitgetoetst, samen met een collega en een leescoördinator, die dankzij NPO-gelden een dag per week beschikbaar had voor het werken aan meer leesplezier bij risicolezers. De totaalaanpak is bedoeld voor scholen die gedurende minimaal een schooljaar samen met bibliotheek en ouders willen werken aan meer leesplezier voor risicolezers.

Het gaat om een kant-en-klaar plan van aanpak dat leesconsulenten kunnen gebruiken en eventueel kunnen aanpassen aan de wensen van de school. Onderdelen van deze aanpak zijn onder andere leesgesprekken, een workshop voor schoolteam en schoolbibliotheekvrijwilligers en een Makkelijk Lezen Feest voor kinderen die een leesgesprek hebben gevoerd en hun ouders.

“Het is echt een gezamenlijke aanpak geworden, die is bedoeld voor scholen die de Bibliotheek *op school* al goed op de rit hebben. Het idee is dat leesgesprekken meer gaan leven in de school, dus dat je niet in je eentje als leesconsulent wat aan het doen bent, maar dat je linkjes hebt met de bieb, de ib’er, de leerkrachten in de klas en de ouders.”

Tabel 16

Hoe worden leesgesprekken ingebed in het aanbod van de Bibliotheek op school?

	Aantal keer genoemd
In projecten, trajecten, subsidies	3x
Incidenteel	3x
Leesconsulent met structureel veel uren per school	1x
Bezig met totaalaanpak	3x/2 bibliotheken
Onbekendheid	2x

Twee leesconsulenten (collega’s met verschillende functies bij dezelfde bibliotheek) vertelden dat hun bibliotheek ervoor heeft gekozen om de koers te wijzigen en de focus van de Bibliotheek *op school* met ingang van het komende schooljaar te verleggen van leerlingen in het algemeen naar de leerlingen die om verschillende redenen een steuntje in de rug nodig hebben voor wat betreft het lezen. Leesgesprekken zullen een centrale plaats innemen in het doorontwikkelde programma de Bibliotheek *op school* 2.0. Leesconsulenten zullen nog maar twee keer per jaar een klassikale les geven in de groepen 3, 4 en 6. Dat zijn volgens onderzoek de momenten waarop veel kinderen een dip ervaren in de leesmotivatie. De rest van de uren zullen de leesconsulenten aanwezig zijn in de schoolbibliotheek om kinderen te adviseren en tijd te besteden aan het voeren van leesgesprekken met de kinderen die dat nodig hebben.

“We merkten dat als leesconsulenten klassikale activiteiten uitvoeren, bijvoorbeeld in de vorm van boekpromotie, ze daarmee vooral de leerlingen bereiken die toch al lezen. Die

leerlingen steken als eerste hun vinger op als ze het gepromote boek willen lezen. Voordat een boek dan aankomt bij een kind dat niet zo gemotiveerd is om te lezen, maar misschien dit ene boek ook best wel zou willen lezen, is het schooljaar voorbij.”

8 De rol van de ouders

De rol van ouders bij leesgesprekken is meestal beperkt. In acht van de tien interviews kwamen ouders slechts zijdelings ter sprake, bijvoorbeeld als leesconsulenten noemden dat ouders vooraf toestemming moeten geven voor een leesgesprek of dat ze achteraf aan de ouders terugkoppelen wat er is besproken in een leesgesprek, meestal via de leerkracht.

Er zijn twee leesconsulenten die een variant van leesgesprekken hebben ontwikkeld waar de ouders juist wel een prominente rol spelen. De eerste variant-met-ouder vindt plaats in de bibliotheek. De aanwezigheid van een vande ouders is een harde voorwaarde: als een ouder niet wil, komt er ook geen leesgesprek.

“We vinden dat echt cruciaal. De ouders moeten een kind later gaan helpen bij het kiezen van boeken. Anders maken we een kind blij en vervolgens kan het voorkomen dat een ouder niks doet en dat het kind weer niet in de bibliotheek komt. Alle kennis die we erin hebben gestopt is dan weg. Dat vinden we zo sneu, dat we gewoon die harde eis hebben gesteld.”

Deze variant bestaat uit een serie van vier of vijf leesgesprekken met een tussenpoos van een week of drie. Het eerste gesprek is een leesgesprek zoals beschreven in hoofdstuk 2. In de vervolggesprekken daarna komt sowieso aan de orde of het kind het meegenomen boek wel of niet heeft gelezen en wat hij of zij ervan vond. Verder krijgen ouder en kind een rondleiding in de bibliotheek en gaan ze vervolgens zelf op ontdekkingstocht om een passend boek uit te zoeken.

De tweede variant-met-ouder is een keuzeoptie: de leesconsulent laat de ouders zelf kiezen of ze erbij willen zijn of niet. Zij voert dus zowel leesgesprekken met kinderen op de scholen, als in de bibliotheek met de ouders erbij. Een aanvraag voor de variant-met-ouder verloopt via de leerkracht, die als schakel fungeert tussen de leesconsulent en ouders.

“De ene ouder vindt het prettig als het op school gebeurt en de andere ouder wil er graag bij zijn, om de tips te horen. Dat is geleidelijk zo gegroeid.”

Deze leesconsulent vindt dat een “hele positieve wending”, omdat op die manier de ouders ook bij het lezen worden betrokken. Ze constateert dat ouders hun kind vaak graag willen helpen op het gebied van lezen, maar dat ze soms gewoon niet weten hoe ze dat moeten doen.

“Als je de ouders er ook bij hebt, sla je een dubbele slag. En ze komen in de bieb.”

9 Leesgesprekken in het (v)mbo

De geïnterviewden hebben nog niet veel ervaring met leesgesprekken in het vo of mbo. Eén leesconsulent gaat binnenkort voor het eerst gesprekken voeren in het vmbo, in samenwerking met de mediathecaris van deze school, die er ook de waarde van inziet.

“Ik zit wel na te denken over hoe ik dat ga doen. Het is denk ik maar gewoon even uitproberen, want er is natuurlijk nog helemaal niks voor. De insteek blijft hetzelfde, we kunnen de ervaring uit het basisonderwijs mooi doortrekken.”

De enige leesconsulent die ervaring heeft met leesgesprekken in praktijkonderwijs, vmbo en mbo vertelt dat ze gesprekken met brugklasleerlingen op hetzelfde manier voert als met leerlingen uit groep 8. Maar bij oudere leerlingen past ze de werkwijze wel aan. De gesprekken zijn korter (15-20 minuten) en ze begint het gesprek door te vragen naar favoriete series, games en hobby's.

“Ik heb gemerkt dat de manier van vragen stellen cruciaal is. Als je vraagt wat iemand op Netflix kijkt, dan zeggen ze: ‘films’. Beter is: ‘wat voor soort films of series kijk je op Netflix?’” Maar vooral de manier waarop je leerlingen benadert vindt ze anders. “Tegen een leerling op een vo-school en een leerling op het mbo praat je heel anders dan dat je op een basisschool doet. Mbo-studenten zijn natuurlijk jongvolwassenen, zij weten al veel meer wat ze wel en niet willen. Op de basisschool weten sommige kinderen gewoon niets, zij weten ook helemaal niet wat er is. Dus als ik dan alleen al een stapel boeken heb liggen, vinden sommigen dat al helemaal geweldig.”

“Ik sprak drie jongens uit dezelfde vmbo-klas die *Mocro mafia* wilden lezen. Dat boek was niet aanwezig in de schoolbibliotheek. Toen heb ik dat boek voor ze gekocht. Ze waren erg verbaasd dat ik dat boek voor ze wilde kopen. Ze hebben het alle drie gelezen en het is een dik boek hoor. Toen vroegen ze om deel twee. Ik wist niet eens dat er een deel twee was... Die heb ik ook gekocht voor ze. Kun je nagaan, eerst wilden ze helemaal niet lezen! Maar niet bij iedereen gaat het zo hoor. Ik heb ook twee jongens gesproken die zwaar dyslectisch en autistisch waren. Het lukte gewoon bijna niet om er een gesprek mee te voeren. Ik heb ze bedankt voor het gesprek en gezegd dat als ze een boek tegenkomen dat ze alsnog zouden willen hebben, ze het tegen mij moesten zeggen. Zodat ik het voor ze kon kopen. Maar die jongens zijn nooit teruggekomen.”

Het mooie van individuele leesgesprekken in het vmbo vindt deze leesconsulent dat leerlingen de mogelijkheid hebben zich kwetsbaar op te stellen.

“In een groep zijn deze leerlingen vaak moeilijk benaderbaar, dan speelt groepsdruk een grote rol. Maar het heeft echt meerwaarde als je ze eerst een beetje persoonlijk hebt leren kennen en pas daarna de klas in gaat. Dan kennen ze je en ze weten dat je je afspraken nakomt. Als je eenmaal dat vertrouwen gewonnen hebt, werkt dat gewoon.”

Twee leesconsulenten hebben weliswaar nog geen ervaring met leesgesprekken buiten het basisonderwijs, maar gaven uit zichzelf expliciet aan dat ze hopen dat leesgesprekken in de nabije toekomst ook in vo en mbo ingevoerd zullen worden.

“Dat zou ook zulke mooie resultaten opleveren. De ontleding gaat hard en in het voortgezet onderwijs heb je nog steeds met taal- en leesachterstanden te maken.”

Tot slot opperde een leesconsulent het idee om ook leesgesprekken met leerkrachten te gaan voeren. Haar collega's en zij merken dat er steeds meer leerkrachten zijn die lezen niet of minder leuk vinden.

“Het zou de moeite waard zijn om met hen in gesprek te gaan over het belang van lezen in de vorm van een leesgesprek.”

10 Conclusies

De hoofdconclusie op basis van deze interviewronde is dat de geïnterviewde leesconsulenten positief staan ten opzichte van het leesgesprek. Ze vinden het een zinnige en waardevolle activiteit, die veel oplevert bij de kinderen met wie ze spreken. Allemaal geven ze aan te zoeken naar inbedding en/of uitbreiding van de methodiek. Sommigen zijn daar – al is het soms op kleine schaal – zelf al mee begonnen.

In dit hoofdstuk beschrijf ik de conclusies van dit onderzoek, geordend naar de eerste vier onderzoeksvragen. De vijfde onderzoeksvraag komt aan bod in het volgende hoofdstuk: de aanbevelingen.

1. Op welke wijze voeren leesconsulenten leesgesprekken?

De geïnterviewde leesconsulenten voeren allemaal op hun eigen wijze leesgesprekken met kinderen. Sommigen zijn nog zoekende naar hun ideale werkwijze, anderen hebben in de loop der jaren een eigen variant ontwikkeld die inmiddels stevig staat. Toch is de kern van het leesgesprek bij de geïnterviewden hetzelfde: het aanreiken van een gevarieerde selectie aantrekkelijke boeken en andere materialen gecombineerd met persoonlijke aandacht en een luisterend oor. Leesconsulenten verschillen in de verdere uitwerking van het leesgesprek, bijvoorbeeld in het aantal gesprekken per kind (variërend van eenmalig tot vijf), het vervolg dat aan een leesgesprek wordt gegeven, de aanwezigheid van ouders en eventuele hulpmiddelen zoals smileys die helpen bij de indeling van de boeken op tafel.

Leesconsulenten hanteren nauwelijks verschillende werkwijzen bij verschillende typen kinderen. Of kinderen nu kampen met een leesprobleem, niet houden van lezen of juist vellezer zijn: de persoonlijke aandacht en het aanbieden van passende boeken maken dat ieder gesprek als vanzelf 'op maat' wordt aangepast. Bij kinderen met een leesstoornis is het aanbieden van hybride of luisterboeken wel wat nadrukkelijker een gespreksdoel dan bij kinderen die technisch goed kunnen lezen, maar een motivatieprobleem hebben.

Er is nog niet veel ervaring met leesgesprekken in het (v)mbo, slechts een van de tien geïnterviewden heeft ervaring opgedaan met leesgesprekken met vo-leerlingen en mbo-studenten. Zij hanteert in de brugklas dezelfde werkwijze als in het basisonderwijs, maar bij oudere leerlingen past ze de werkwijze wel aan; dan is het uitgangspunt niet meer een gesprek over materialen op tafel, maar een gesprek over favoriete series, games en hobby's, om vanuit dat vertrekpunt over boeken te spreken.

2. Wat beschouwen de leesconsulenten als de opbrengsten van leesgesprekken en wat ervaren ze als belemmeringen of knelpunten?

De leesconsulenten zijn positief over de opbrengsten van leesgesprekken: ze zien dat het dankzij leesgesprekken lukt om kinderen aan het lezen te krijgen, om ze plezier in lezen te laten krijgen of om meer inzicht te krijgen over hun eigen leesvoorkeuren. Ook hebben de geïnterviewden zelf veel plezier in de methodiek. Stuk voor stuk zijn ze enthousiast over het leesgesprek en voeren ze de gesprekken graag.

Het voeren van leesgesprekken kost wel veel tijd, dat is dan ook meteen het meest genoemde knelpunt. De helft van de leesconsulenten noemt dat ze wel eens worden geconfronteerd met een negatieve houding ten aanzien van leesgesprekken bij leerkrachten of scholen. Tot slot lopen leesconsulenten er tegenaan dat het kunnen voeren van leesgesprekken op scholen vaak afhankelijk is van beleidskeuzes van de bibliotheek en van tijdelijke subsidies.

3. Wat zijn volgens leesconsulenten de werkzame elementen van leesgesprekken? Zien zij daarbij verschillen tussen leerlingen (niet-lezers, nog-niet-lezers en af-en-toe-lezers)? Wat werkt bij wie?

De persoonlijke aandacht voor een kind is volgens de meeste leesconsulenten hét cruciale element van een leesgesprek. Maar ook vertrouwen speelt mee, en de vrijheid om alles te mogen zeggen tegen iemand die niets te maken heeft met je beoordeling en rapportcijfers. Wat daarnaast goed werkt, is dat kinderen die normaliter de neiging hebben overrompeld te worden door de grote keuze in de schoolbibliotheek, tijdens een leesgesprek nu eens rustig de tijd krijgen om een boek te kiezen uit een overzichtelijk aantal passende en aantrekkelijke boeken.

Enkele leesconsulenten noemen met name het blijvende contact met de leerlingen na een leesgesprek als succesvol. Deze leesconsulenten zijn op vaste momenten in de schoolbibliotheek om als het ware een 'leesgesprek light' te voeren als kinderen met wie ze eerder een leesgesprek voerden weer een nieuw boek zoeken. Leerkrachten zijn daarvan op de hoogte en kunnen hen op die momenten naar de leesconsulent sturen.

Deze werkzame elementen gelden volgens de leesconsulenten voor alle leerlingen, of een kind nu een niet-lezer, een nog-niet-lezer, een af-en-toe-lezer of een fervente lezer is. Net zomin als ze onderscheid maken in hun werkwijze bij verschillende typen kinderen (zoals hierboven gemeld bij de beantwoording van onderzoeksvraag 1), zien ze ook geen verschil in wat bij het ene kind of bij het andere kind werkt.

4. Wat zijn randvoorwaarden waaraan moet zijn voldaan om leesgesprekken goed te kunnen voeren?

Er zijn een aantal concrete voorwaarden waaraan moet worden voldaan om een leesgesprek te kunnen voeren: er moet een ruimte zijn, een goede collectie en voldoende tijd. Verder moet een leesconsulent beschikken over bepaalde vaardigheden (zoals goed kunnen luisteren, oprecht belangstellend zijn en kinderen serieus nemen) én een grote repertoirekennis hebben. Ook genoemd, maar minder frequent, zijn voorwaarden op schoolniveau: draagvlak bij het team en bekendheid bij zowel de leerkrachten als de leerlingen.

11 Aanbevelingen

Het slothoofdstuk van dit rapport is gewijd aan het beantwoorden van de vijfde onderzoeksvraag: welke aanbevelingen levert dit onderzoek op voor Stichting Lezen met het oog op verdere implementatie van de methodiek leesgesprekken?

Ondersteun bij het integreren van leesgesprekken in de schoolpraktijk

Uit de interviews bleek dat de vraag ‘hoe verder na een leesgesprek?’ bij veel leesconsulenten leeft. Sommigen zijn zelf op zoek gegaan naar een antwoord op die vraag, anderen geven aan daar graag ondersteuning bij te krijgen of inspiratie op te doen door ervaringen van anderen te horen. Online bijeenkomsten zouden aan die vraag kunnen voldoen.

Concreet gaat het om het bespreken van kwesties zoals:

- Hoe betrek je leerkrachten bij een leesgesprek, zeker als ze niet veel weten over ongemotiveerde lezers?
- Hoe zorg je voor goede communicatielijnen binnen de school, zodat bijvoorbeeld ook de ib’er op de hoogte is van leesgesprekken?
- Hoe bouw je in de procedure in dat leerkrachten na enige tijd nog eens laten weten hoe het gaat met het lezen van een kind na een leesgesprek?
- Hoe versterk je het contact met de leescoördinator over leesgesprekken?
- Hoe kun je ervoor zorgen dat je meer tijd overhoudt voor leesgesprekken?

“Het zou fijn zijn als er uitwisseling met andere bibliotheken georganiseerd zou kunnen worden. Dat was ook zo fijn aan de scholingsmodule, de uitwisseling tussen collega’s. Bij ons staat het nog heel erg in de kinderschoenen, het is heel interessant om te horen hoe bibliotheken het doen die er al veel verder in zijn.”

Ondersteun bij inbedding in het aanbod van de Bibliotheek op school

Het komt nog niet zo vaak voor dat het leesgesprek een stevige plaats heeft binnen het aanbod van de Bibliotheek op school. Wat dat betreft is er nog veel te winnen. Een complicerende factor is dat de meeste leesconsulenten uit dit onderzoek de enige of een van de weinigen uit hun team zijn die de scholingsmodule hebben gevolgd en die leesgesprekken voeren. Dat maakt het lastig het leesgesprek structureel in het aanbod van de Bibliotheek op school op te nemen. Het gevolg daarvan is dat scholen onvoldoende op de hoogte zijn van het leesgesprek en er dus niet voor kiezen.

“Stichting Lezen zou kunnen ondersteunen door handvatten te bieden over hoe je leesgesprekken kunt borgen in de organisatie. Hoe breng je het op scholen aan de man en hoe zorg je dat het een vast onderdeel wordt van het de Bibliotheek op school-aanbod? Wij zijn daar op dit moment best wel naar aan het zoeken.”

Leesgesprekken kunnen een structurele plek krijgen binnen de Bibliotheek op school door de methodiek op te nemen in de bouwstenen. Het leesgesprek past uitstekend binnen de bouwsteen ‘activiteiten’, als manier om met leerlingen te praten over boeken. Tevens kan de selectie van kinderen voor de leesgesprekken worden gekoppeld aan de Monitor de Bibliotheek op school. Als uit

de monitorresultaten blijkt dat in een bepaalde klas een aantal niet-lezers of nog-niet-lezers zitten, kan de leesconsulent gericht in gesprek gaan met de leerkracht van die groep en aanbieden met die bewuste kinderen een leesgesprek te voeren.

Ondersteun bij de toerusting van leesconsulenten

Als de leesgesprekken meer ingebed worden in het programma de Bibliotheek *op school* zullen meer leesconsulenten kennis en vaardigheden moeten opdoen over hoe leesgesprekken te voeren. In dat geval is het opzetten van een train-de-trainer-cursus het overwegen waard. Het kan ook helpen als materialen beschikbaar worden gesteld, bijvoorbeeld in de vorm van een website⁵ of een handreiking. Een van de geïnterviewden noemde als inspirerend voorbeeld het boek *Rekengesprekken voeren* van Jarise Kaskens. Zeker voor beginnende leesconsulenten is het fijn om goede informatie compact bij elkaar te hebben. Tot slot is er ook vraag naar ondersteuning bij het inzetten van leesgesprekken in het (v)mbo.

“Ik zou wel meer willen weten over hoe we leesgesprekken in het voortgezet onderwijs aan de orde kunnen laten komen. Hoe pak je dat daar aan, met leerlingen die al meer in de leesweerstand zitten?”

Een vraag die zich aandient als het gaat over de toerusting van leesconsulenten, is of het wenselijk is dat binnen een bibliotheek iedere leesconsulent leesgesprekken kan voeren, of dat de leesgesprekken worden gevoerd door een of twee specialisten, die dan dus ook naar scholen gaan waar ze de kinderen en de leerkrachten niet kennen. Hierover verschillen de geïnterviewden sterk van mening. Beide varianten komen voor, maar er is nog maar korte tijd ervaring mee opgedaan. Het zou de moeite waard kunnen zijn om over een paar jaar te onderzoeken wat de ervaringen zijn met beide werkwijzen.

⁵ Er bestaat reeds een website, namelijk www.leesgesprekken.nl, maar die is niet genoemd in de gesprekken.

Bijlage Typen lezers

De niet-lezer

Sommige kinderen hebben niets met lezen, laat staan met boeken. Dit zijn de kinderen die tijdens het vrij lezen doen alsof, bij wijze van spreken met het boek op de kop. Omdat ze weinig lezen stagneert de leesontwikkeling. Oudere kinderen kunnen leesangst ontwikkelen, omdat ze niet aan de verwachtingen kunnen voldoen. Meestal hebben ze thuis weinig of geen boeken, kranten of tijdschriften. Er kan een leesbeperking meespelen, zoals dyslexie of een visuele beperking.

De nog-niet-lezer

Deze kinderen lezen meestal niet voor hun plezier. Met frisse tegenzin pakken ze hun leesboek tijdens het vrij lezen. Ze willen hun boek vaak ruilen in de school- of klasbibliotheek, vinden het al snel saai. Het kiezen van een boek is lastig, daarom pakken ze meestal een boek uit een bepaalde serie (desnoods een boek dat ze al eerder hebben geleend), of een boek dat een vriend of vriendin net heeft gelezen. Het uiterlijk van het boek is van groot belang: ze hebben een voorkeur voor een aantrekkelijke omslag, veel plaatjes en een kleine bladspiegel. Ook bij deze kinderen kan een leesbeperking een rol spelen.

De af-en-toe-lezer

Het verschil tussen nog-niet-lezers en af-en-toe-lezers is dat de laatsten minder ondersteuning nodig hebben bij het doorlopen van de leescirkel. Ze weten waar ze moeten zijn in de schoolbibliotheek, maar beperken zich dan ook tot dit bekende terrein. Ze willen niet te veel moeite doen om het juiste boek te kiezen, en zijn daarom verzot op series. Het is sterk afhankelijk van het boek en van de dag in hoeverre ze tijdens het vrij lezen daadwerkelijk aan het lezen zijn. Ze lezen regelmatig een boek uit. Er is een mogelijkheid dat ze een boek dat hen werkelijk boeit mee naar huis willen nemen om verder te lezen.

De regelmatige lezer

Deze kinderen hebben kunnen profiteren van de hulp en het voorbeeld van stimulerende anderen, op school of thuis. Ze hebben leesvoorkeuren ontwikkeld en weten hun weg te vinden in het aanbod van de schoolbibliotheek. Tijdens het vrij lezen zijn ze ook daadwerkelijk aan het lezen. Dankzij hun leeservaring hebben ze zowel het doorzettingsvermogen om voorbij het begin van een boek te lezen, als het vermogen om vervolgens te beoordelen of het boek bij ze past. Deze kinderen vinden het leuk om anderen leestips te geven en om leestips te krijgen, bijvoorbeeld tijdens een boekenkring.

De fervente lezer

Fervente lezers hebben niet genoeg aan de schoolbibliotheek. Zij hebben de boeken die hen interesseren al gelezen. Nieuwe boeken worden snel beoordeeld en, bij voldoende belangstelling, gelezen. Meestal hebben ze een boek mee van huis of uit de dichtstbijzijnde bibliotheekvestiging. Lezen is voor deze kinderen een vanzelfsprekende bezigheid, waarmee ze zo veel mogelijk tijd vullen. Ze praten graag over boeken, maar helaas bestaat de kans dat ze weinig gesprekspartners vinden op school.

Bron: *Differentiatiemodel leesbevordering* (2022, in ontwikkeling door Stichting Lezen)

